

EŞRAFLIKTA BİR STATÜ BASAMAĞI OLARAK “EĞİTİM”

© Günce DEMİR^a

Öz

Bu çalışmanın amacı, eşrafın birbirini takip eden iki kuşağının eğitim düzeylerine bakmak ve eşrafın statü konumunu sağlamak ve sürdürmek için eğitim düzeyleri açısından yaşanan değişimleri incelemektir. Eşraf kavramı Türk toplumsal yapısı içerisinde etkili bir konumdur. Geçmişe eskiye dayanan bu kavram ile bir kentin ileri gelenleri sözü geçenleri ifade edilmektedir. Eşraf aileler buldukları yöre halkı için örnek alınan, öykünülen bir durumdadır. Eşraf ailelerin içinde buldukları statü konumları sahip oldukları sermaye birikimleri ile yakından ilgilidir. Sermaye birikimi ile söz edilen sadece ekonomik varlıkları değildir. Kültürel, toplumsal, sembolik sermaye açısından da eşraf ailelerin yüklü bir birikimleri vardır ve statü konumlarının devamı için bu birikimi korumaları hatta arttırmaları gerekmektedir. Özellikle kültürel sermaye açısından birikim, eşrafın diğerleri ile kendini konumlamasında önemlidir. Kültürel sermayenin eğitim üzerinden şekillenen kuvvetli ayağı çalışmada eşrafın eğitim düzeyindeki artışı incelemeye itmiştir. Çalışmada eşraf için bir statü basamağı olarak ele alınan eğitim, özellikle birinci ve ikinci kuşak arasında farklılığın belirgin olmasından dolayı da önemlidir. İkinci kuşağın, birinci kuşağında etkisi ile eğitim düzeyi onu yetiştirenlere göre daha yüksektir. Çalışmada bu farktan yola çıkılarak eşrafın eğitimi statü konumunun oluşmasında nasıl ele aldığını incelemek amaçlanmaktadır. Bulgular eğitimin eşraf aileleri için statülerini inşa ederken önemli bir kriter olduğu hipotezimizi destekler niteliktedir.

Anahtar Kelimeler: Eşraf, Statü konumu, Kültürel sermaye, Eğitim.

---

^aDr., Kırıkkale Üniversitesi, gunceyilmaz@gmail.com

“EDUCATION” AS A STATUS ECHELON FOR NOTABLES

In this study, by the help of different educational levels of two successive generations, it is examined education’s effect while constructing status positions for a specific society. The concept of “eşraf” (notable) has an influential position within the Turkish social structure and has specific characteristics. Notable families are respected and taken as role models among the society they belong. The status positions of the notable families are closely related to their capital accumulation. Such accumulation carries not only the economic aspects but also cultural, social and symbolic capitals as combined. Notable families are rich for such combined accumulation and they need to pursue and even fight for increasing it in order to keep their status. Especially cultural capital is used widely while these people locate themselves among the others. The strong pillar of cultural capital, which is shaped by education, has led us to examine rising the educational level of the people. The study covers two successive generations which have noticeable differences at their educational levels that creates opportunity for us to understand effects of education over status of notables. The research findings show that by the help of the influence of the second generation over the first generation, the level of education of second generation becomes higher than former one. Based on this difference, the aim of this study is shaped and examining how notables consider education as a factor while constructing their status becomes the research topic. And the findings support the hypothesis that education is frequently quoted as important criteria to construct the status for notables.

Keywords: Notables, Status position, Cultural capital, Education.

Giriş

Eşraflık, Türk kültüründe hep vardır ve bir seçkinlik göstergesidir. Üstelik bu eşraflıkla gelen seçkinlik hali eşraf olmayanlar için oldukça göz alıcıdır. Eşraf aileler, kuşaklar boyunca göz önünde olmanın etkisini hissederek yaşamışlardır, yaşam şekillerine uygun bir hayat tarzı geliştirmişlerdir. Eşraf kavramı taşıdığı seçkinlikten de kaynaklı toplumsal konum üzerinde değerlendirildiğinde Türkiye için oldukça önemli bir yerde durmaktadır ve nereye gidilirse gidilsin oranın eşrafı sorulduğunda belli başlı aile isimleri sıralanmaktadır. Bu aileler o topraklarda uzun yıllardır varlık gösteren, fikirlerine saygı duyulan isimlerdir. Bu ayrılma hali, eşraf olarak kendilerinin diğerlerinden farklı olduğunu vurgulayan aileler için oldukça önemlidir.

Bu çalışma kapsamında Manisa’da en az üç kuşaktır yaşayan eşraf ailelerin iki kuşağı ile görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler sırasında bireylerin

aile hayatları ve toplumsal konumları incelenmiştir. Statü konumu açısından da eşraf olarak kendilerini toplumsal düzlemde nerede gördüklerini aktarmaları istenmiştir. Görüşmecilerin eğitim seviyeleri üzerinden statü konumlarını bir sonraki kuşağa nasıl aktardıklarını dile getirmeleri istenmiştir.

Eşraf olarak tanımlanan ailelerin Manisa'da en az üç kuşaktır yaşıyor olmaları bu çalışma için önemli bir veridir. Ailelerin köklerinin eskiye dayanıyor olması hem kültürel anlamda hem de ekonomik anlamda belli bir birikimi beraberinde getirmektedir. Sahip oldukları saygınlık halini sağlamak ve sürdürmek için eşraf aileler çeşitli sermaye türlerinden faydalanmaktadır. Bu noktada da Bourdieu'nun çalışmasında temel aldığı ekonomik, kültürel, sosyal ve sembolik olmak üzere dört farklı noktadan oluşan sermaye karşımıza çıkmaktadır. Bu dört sermaye türünün her birinin eşraf ailelerin içerisinde belirleyici rol oynadığı çok açıktır. Ekonomik sermaye olarak eşraf aileler belirli bir gelire ve mal varlığına sahiplerdir. Kültürel, sosyal ve sembolik sermaye olarak, çalışmaya konu olan ailelerin kültürel ve sosyal birikimleri açısından bakıldığında eşraf ailesi olmanın en önemli getirisi olan "Bilinir olmak" gerçeği bu ailelere hep bir ayrıcalık sağlamıştır. Kültürel sermaye açısından ise eşrafın statüsünü sergileme şekli eğitim düzeyleri üzerinden de gözlenebilmektedir.

A. Yöntem

Çalışmada yöntem olarak eşraf kavramının dayandığı teorik çerçeve çizilerek yapılan araştırmanın ana hatları belirtmeye çalışılacaktır. Ayrıca eğitim kavramını eşrafın statüsünü sürdürmek ve yükseltmek için nasıl basamak olarak ele alındığı gösterilmesi amaçlanmaktadır.

1. Eşraf Kavramının Çalışmada Dayandığı Teorik Çerçeve

Eşraflık, Türk toplumsal yapısı içerisinde geçmişe eskilere dayanan, yerel halk içerisinde bilinen, tanınan kişi ve aileleri ifade edilmektedir. Türk Dil Kurumu, eşraf kavramını Türkçe Sözlükte "Bir yerin zenginleri, sözü geçenleri, ileri gelenleri" olarak tanımlanmıştır (TDK, 2005;658-659). Eşraf aileler yaşadıkları kent içerisinde fikrine önem verilen, görüşleri alınan kişilerdir. Kent halkı tarafından eşraf olarak gösterilen ailelerin statü konumu ile diğerlerinden ayrıldığı gözlenmektedir.

Statü konumu üzerinden diğerlerinden ayrılma hali, teorik açıdan Weber'in ortaya koyduğu bazı kavramları akla getirmektedir. Bunlar, statü, statü konumu, statü onuru gibi bireylerin taşıdığı gücün sadece ekonomik temeller ile açıklanamayacağını net şekilde gösteren kavramlardır (Weber, 1991, s. 187).

Weber'e göre tabakalaşma sadece ekonomik nedenlerle açıklanan bir olgu değildir. Tabakalaşma olgusu çok boyutlu bir kavramdır ve pek çok açıdan ele alınmadıkça doğru bir yaklaşım geliştirmek mümkün değildir. Weber'e göre toplum, ekonomi, statü ve iktidar temelleri üzerinden tabakalaşmaktadır. İnsanlar tabakalaşmanın bir boyutunda üstte yer alırken diğer boyutların da alta yer alabilir. Bireylerin sadece ekonomik durumlarından kaynaklanan pozisyonlarına bakmak bu noktada çok da açıklayıcı olmamaktadır (Ritzer, 2004, s. 127). Bir sınıfın bir topluluk olmadığını belirten Weber, sınıf durumu, üzerine yoğunlaşmaktadır. Sınıf durumu, üç temel koşul sağlandığında var olmaktadır. Birinci koşul, yaşam şanslarının belirli bir bileşeni olması, ikinci koşul, bu belirli bileşenin gelir sağlamak için mallara ve fırsatlara sahip olmada tamamen ekonomik çıkarlar tarafından temsil edilmesi, üçüncü koşul ise, bu belirli bileşenin mal ve emek piyasası koşulları içerisinde temsil ettiği ölçüde insanın ortak özelliği olmasıdır (Weber,1978, s. 927).

Weber'e göre, statü onuru, sınıfın tersine toplulukları işaret eder ve pek biçimlenmemiş topluluklardır. Tümüyle ekonomi tarafından belirlenen "sınıf konumuna" karşı tanımlanmak istenen "statü konumu" insanların yaşam tercihlerinin somut, pozitif veya negatif, spesifik bir toplumsal onur taktiri tarafından belirlenen, her tip bileşeni olarak tanımlanır (Weber 1991, s. 277). Bu anlamda sosyal durum, sosyal sınıf ve sosyal zümreden daha farklıdır ve sınıf kapsamı dışında kalan sosyal tabakaları ifade eden anahtar kavramdır. Bireylerin sosyal durum ve sosyal onurları statü ve saygınlık sisteminin belirleyicisi durumundadır. Sosyal onur, sadece bugün ile ilişkili bir kavram değil, geçmişe dayanan bir kavramdır. Sahip olunan statü sosyal durumun ortaya koyduğu sosyal onur ile toplumdaki tabakalaşmada etkisini gösterir. "Statü", sosyal onurun var olup olmadığının bir göstergesidir; belli bir hayat tarzı ile koşullanır ve ifade edilir. "Sosyal onur, doğrudan doğruya sınıf konumuna bağlı olabilir; aynı zamanda, genellikle, statü, grubunun üyelerinin ortalama sınıf konumu ile belirlenmektedir (Weber, 1991, s. 336). Genel bir kural olarak statü, hayat tarzı ile bağlantılıdır. Statü hiyerarşisinin en yukarisında bulunanların aynı hiyerarşinin altında bulunanlardan farklı bir yaşam biçimi vardır. Burada yaşam biçimi veya statü, sınıf durumu ile ilişkilidir. Ancak sınıf ve statü, zorunlu olarak birbiri ile bağlantılı değildir (Ritzer, 2004, s. 127). Bu noktada sınıf durumu ile statüyü birbirinden farklılaştıran temel nokta "Hayat tarzıdır". Statüyü ortaya koyan sosyal onurun en iyi ifadesi belli bir hayat tarzına sahip olmaktır. Hayat tarzını belirleyen faktörlerden bazıları, bir grubun sosyal alışkanlıkları, adetleri, eğitim düzeyleri, meslekleri ve doğuştan kazanılmış saygınlıklarıdır. Belli bir çevreye mensup olmak isteyen bireyin

öncelikle yapması gereken o çevrenin ön gördüğü hayat tarzına sahip olmaktan geçmektedir. Ancak Weber'e göre bireyin "o" hayat tarzına göre aktivitelerde bulunması statü belirlenmesinde yeterli değildir. Bireyin, belli grubun hayat tarzının taklitçisi olmaktan çıkıp, o grubun kabul görmüş içe dönük eylemlerine uyum göstermeye başladığı zaman, statüsü gerçekten gelişmeye başlamış demektir (Weber, 1991, s. 183). Statü onurunu en iyi ifade eden şey, belli bir çevreye mensup olmak isteyen herkesten, her şeyden önce belli bir hayat tarzına sahip olması beklenmektedir (Weber, 1991, s. 287).

Eşraf aileleri tanınan, bilenen aileler olarak kendilerine has bir konumlandırmaya ve algıya sahiptirler. Dolayısıyla, insan deneyiminin olduğu; fiziksel ve sosyal olarak kurulan bağ içinde algısal ve psikolojik sınırlar önem kazanmaktadır (Eren, 2017, s.100). Eşraf ailesi belli bir güven ve saygı hissini oluşması toplum genelinde sahip olunan bu algının bir getirisi. Ekonomik bir birikim pek çok ailede karşımıza çıkmaktadır ancak tek dayanak ekonomik değildir. Bazı durumlarda iktidar sahibi olmak ya da yüksek eğitilmiş olmakta etkilidir. Bu noktada Bourdieu'nun toplumsal mücadele analizi yaparken toplumsal hiyerarşi ve egemen yapıları yeniden üreten mekanizmalarını ele alış tarzına bakıldığında, toplumsal aktörler tarafından tekrar tekrar üretilen dilsel ve kültürel becerilerde, ekonomik faktörler gibi önemli yer tutmaktadır. Bourdieu için sermayenin Marx'ta olduğu gibi sadece ekonomik olmayışının temel nedeni bu bakış açıdır. Ekonomik sermaye kadar sosyal, kültürel ve simgesel sermayede önemli yer tutar. Ekonomik sermaye, sadece ekonomik kaynakları kapsıyor olması nedeniyle pek çok değerlendirmede yetersiz kalmaktadır. Marx'ın genel hatları ile değindiği bu sermaye türü gelir, üretim araçlarının sahipliği ve üretim ilişkileri ile şekillenmektedir. Bourdieu ekonomik sermayeyi diğer sermayelerden bağımsız ele almaz hatta tüm sermayeleri bir şekilde birbirleri ile uzak ya da yakın bağlı olmaları üzerinden değerlendirir. Ele alın tüm sermaye çeşitleri az ya da çok, dolaylı ya da dolaysız birbirleri ile etkileşim halindedir. Bu etkileşim oranları sermayenin olgunlaştığı habitusun şartlarına göre değişim göstermektedir. Kısaca Marx için kişinin ait olduğu sınıfı tanımlarken üretim araçlarına sahipliği ve üretim ilişkilerindeki konumuna bakmak yeterli olurken Bourdieu'ya göre; sınıfı açıklamak için ekonomik sermaye yeterli değildir. Sosyal, kültürel ve simgesel sermaye birikimlerine de bakmak gereklidir. Öyle ki Bourdieu'nun temel kavramlarından biri olan sermaye kavramı insanların edindikleri eğilim sistemlerine ve onların toplumda işgal ettikleri konumlarına bağlıdır. Bu noktada bireylerin sermaye birikimleri onların hem kendi kuşakları içerisindeki konumlarına hem de kuşaklar arası aktarılan sermaye miktarına göre şekillenmektedir. Marx'tan farklı olarak

Bourdieu sadece ekonomik sermaye üzerine yoğunlaşmaz. Bourdieu(1986) için sermaye, kişinin belli bir toplumsal alana katılımını ve bu alan içinde rekabetin getirdiği özel kazançlara ulaşmasını mümkün kılan belirli bir toplumsal arenada bulunan etkili bir kaynaktır. Üç tür sermayeden söz edilir; ekonomik, kültürel ve sosyal. Bir birey, grup veya kurumun bir toplumsal uzaydaki konumunu biriktirdikleri sermayenin genel miktarı ve bileşimi olarak iki koordinata yerleştirebilir. Üçüncü bir koordinat ise, miktar ve bileşimin zamanla değişimi ilgili aktörlerin yörüngelerini toplumsal uzaya kaydeder ve var oldukları konumlara ulaşma tarzları ve yollarını açığa çıkartarak onların habitusları hakkında değerli ipuçları sağlar (Çeğin, vd.2010, s. 62).

Bourdieu "Ayrım" adlı eserinde, toplumsal bir beğeni yargısı eleştirisi yapmaktadır. Estetik yargı, bireyin kendine özel bazı duyarlıklarını ifade etmekten uzak bir biçimde, sınıfsal terbiye ve eğitimden kaynaklanan büyük ölçüde toplumsal bir yeti olduğunu gösterir. Bourdieu, gruplar arasında hayat tarzları düzlemi içindeki rekabetin sınıf mücadelesinin gizli ancak temel bir boyutu olduğunu gösterir. Sınıfların toplumsal uzayda paylaşılan eğilimler bağlamında ortaya çıktığını düşünen Bourdieu'ya göre "Kaçınılmaz olan bireyler ve grupların pratikleri içinde yer alan temsiller onların sosyal gerçeklerinin en önemli kısmıdır. Bir sınıf kendi varlığına göre olduğu kadar algılanan varlığına göre de tanımlanır" (Bourdieu, 1989, s. 564).

Bourdieu için bireylerin aile kökenlerinden miras kalan kültürel ve ekonomik sermayenin, zaman içerisinde hacminde ve bileşiminde meydana gelen değişimin veya devamlılığın izlenmesinin sınıf analizinde önemlidir. Bu yaklaşımın köklerini Weber'in sosyal sınıf analizinde de görmek mümkündür. Weber'e göre bir sosyal sınıf, "Bireysel ve kuşaklar arası hareketliliğin kolay ve tipik olduğu sınıf konumlarının bütününden" oluşur. Böylece Weber sosyal sınıfı, kişisel ve kuşaklar arası dolaşımın uygun ve tipik olarak ortaya çıktığı sınıf konumu kümeleriyle tanımlar (Scott, 1996, s. 29). Bourdieu ise sermayenin bileşiminde kuşaklar arası hareketliliğe vurgu yapar. Kültürel sermayesi fazla olan ailelerin tutumlarına bakıldığında, çocuklarının eğitimine yatırım yaparak farklılıklarını korumak ve güçlendirmek eğilimdedirler Ekonomik sermayesi fazla olan ailelerin tutumları ise kültürel sermayeye ekonomik yatırımlarını güçlendirmek ve devamlı kılmak için yatırım yapmaktır (Bourdieu, 2000, s. 120).

Bu çalışmada genel bir Türk seçkinleri, elitleri, eşrafı üzerine bir araştırma yapılmamıştır. Saray hayatı ile bir dönem dirsek teması içinde bir kent olan Manisa'nın bilinen, tanınan, sözü geçen kişilerinin kuşaklar arası değişimleri

incelenmiştir. Bunun yanı sıra bu ailelerin yaşanan toplumsal değişimler ışığında yaşadıkları anlatılmaya çalışılmıştır.

2. Statü Basamağı Olarak “Eğitim”

“Elit/seçkin” olma durumu araştırmada konu olan gurubun kendilerini tanımladıkları bir sıfat olması sebebi ile sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Görüşmelere başlamadan önce, ‘eşraf’ olarak tanınma kriteri esas alındığı için ailelerin kuşaklarının en az birinde toplum tarafından eşraflar arasında gösterilmesi gereklidir. “Eşraflık” durumu aile üyelerinin diğer toplum fertlerinden daha bilinir olma ve onlardan ayrılma durumunu doğurmaktadır.

1980’li yıllar öncesinde, orta ve üst orta sınıf aile kesimleri ‘rahat bir yaşam’ sürme ve yükseköğrenim yapma şeklinde iki önemli hedefe ulaşmak istemektedirler ve her iki kesim de çocuklarının yaşamının onlarınkinden daha iyi olmasını istemekteydiler 1980 sonrasında ise Türkiye’de ulusal kalkınmacı yaklaşım yerini serbest piyasa ekonomisine bırakmıştır. Serbest piyasa ekonomisi ile hedeflenen küresel piyasalara girebilmek için iktisadi büyümeyi arttırmak gereklidir. Ülke içinde üretilen tüketici mallarının geliştirildiği ulusal bir piyasa vardır ve bu piyasa, devletin teşvik ettiği tüketim kültürü ile beslenir. Önde gelen sanayiciler ulusal burjuvazi statüsünü yakalamışlardır. Sanayi, kentli, üniversite mezunu üst orta sınıfın girişimci, yönetici, teknik ve mesleki hizmetlerini kullanmaktadır. Orta sınıfın, çekirdek orta sınıf aileleri maaşlılardan oluşmaktadır; bu onları, geçimlerini ücretle sağlayan emekçi sınıfından ayırmaktadır. 1980’lerde, çekirdek orta sınıf aileler devletin sağladığı sağlık, eğitim ve emeklilik güvencesiyle oldukça rahat bir yaşam sürmekteydiler (Balkan ve Rutz, 2016, s. 53-54).

Yanıklar (2010) yaptığı çalışmada, eğitim sistemi ve toplumsal sınıf yapısı arasındaki ilişkiyi ve bu ilişkinin toplumsal tabakalaşma düzeninin sürdürülmesi üzerindeki rolünü incelemiştir. Bourdieu’nün yaklaşımında kültürel sermaye, eğitim ve toplumsal sınıf konumu arasındaki bağlantı ele alınarak, hem bireylerin eğitim kurumlarındaki başarısını etkileyen etmenlerin hem de toplumsal tabakalaşma düzeninin kültürel faktörler aracılığıyla nasıl devam ettirildiği araştırılmıştır. Eğitim sistemi bireylerin statü konumlarını ortaya koydukları ve sürdürdükleri en önemli alanlardan birisidir (Yanıklar, 2010, s. 122).

B. Araştırmanın Kurgusu, Bulgular ve Yorumlar

Bu çalışmada Yanıkların (2010) açık şekilde dile getirdiği bireyleri statülerini eğitim üzerinden kuşaklar arası aktarımla yeniden oluşturulduğudur Araştırma kapsamında Manisa’da en az üç kuşaktır yerleşmiş, takip eden iki

kuşağı olan dokuz aileye mensup, on sekiz katılımcı birey ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler kapsamında eşraf ailelerin özellikle kuşaklar arası eğitim seviyesi farkına bakılmıştır. Kent genelinde eşraf olarak bilinen aileler sorulduğunda belli başlı birkaç aile adı ya da lakabından söz edilmiştir. Bu ailelerin köklü aileler olması ve il genelinde belirli bir konuma sahip olmalarından dolayı aile geçmişleri hakkında bilgi edinmek görece kolay olmuştur. Genellikle ailenin ikinci kuşak üyeleri ile iletişime geçilerek görüşme talebi iletilmiştir. Kişilere Manisa Eşrafından olup olmadıkları sorulmuş ve hepsinin açık şekilde kendilerini ve ailelerini Manisa Eşrafından olarak tanımladıkları kaydedilmiştir. Sonrasında birinci ve ikinci kuşak aracılığı ile görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler sırasında öncelikle kısa hayat hikâyelerinin ve aile tarihlerinin anlatılması istenilmiştir. Katılımcıların bazı demografik özellikleri aşağıda yer almaktadır.

Tablo 1: Katılımcıların demografik özellikleri

Kuşak	Doğum yılı	Cinsiyet	Eğitim	Mesleği	Çalışıyor mu?	Kuşak	Doğum yılı	Cinsiyet	Eğitim	Mesleği	Çalışıyor mu?
A1	1945	K	İlkokul	Ev han.	H	A2	1964	K	Üniversite	Şehir planl.	H
B1	1938	K	İlkokul	Terzi	H	B2	1972	K	Üniversite	Eczacı	E
C1	1930	K	İlkokul	Ev han.	H	C2	1953	E	Üniversite	Öğr.	E
D1	1936	K	İlkokul	İşçi	H	D2	1954	K	Üniversite	Eczacı	E
E1	1947	K	İlkokul	Ev han.	H	E2	1969	K	Üniversite	Bankacı	H
F1	1951	K	İlkokul	Ev han.	H	F2	1981	K	Üniversite	Sos. Hiz. Uzm.	E
G1	1964	K	İlkokul	Esnaf	E	G2	1982	E	Ön lisans	Esnaf	E
H1	1943	E	Üniv.	Esnaf	E	H2	1985	K	Doktora	Akademi	E
I1	1955	K	Lise	Ev han.	H	I2	1978	E	Yüksek lisans	Müteahhit	E

Yukarıdaki tabloda da açık şekilde görüldüğü gibi eşraf ailelerin iki kuşağı arasında ciddi eğitim seviyesi farkları gözlenmiştir. Bu eğitim seviyesi farkının neden kaynaklandığı ile ilgili derinlemesine görüşmelerle bilgi edinilmeye çalışılmıştır. Eşraf için diğerleri olarak tanımladıkları eşraf olmayan ailelerden ayrılma hali oldukça dikkat çekicidir. Bu anlamda özellikle kuşaklar arasında gözlenen eğitim seviyesi farkı gözetilerek kültürel sermayenin statü konumları üzerine etkileri irdelenmeye çalışılmıştır.

Birinci kuşak eşraf ailelere üye katılımcılardan yedi kişi ilkokul mezunudur. Ailelerinin ikinci kuşağının kendilerinden daha kapsamlı bir eğitim alması konusunda hassasiyet gösterdiklerini görüşmeler sırasında dile getirmişlerdir. Birinci kuşak üyesi iki katılımcıdan birinin lise diğerinin ise üniversite mezunu olmalarına karşın kendilerinden sonraki kuşak için, tıpkı ilkokul mezunu katılımcılardan gözlemlendiği gibi, kendi eğitim seviyelerinden daha yüksek bir seviyede eğitim almaları için gereken çaba ve uğraşı gösterdiklerini hatta bu konuda çocuklarını yüreklendirdiklerini ifade etmişlerdir.

Katılımcı F2 görüşmeler sırasında annesinin (katılımcı F1) okuması için kendisini nasıl desteklediğini şu sözlerle aktarmıştır.

"Annem okumamış, yani aslında ilkokul mezunu ama işte okutmamışlar. O zaman zaten kaynakçaların kızısını neden okuyacaksın demiş babası. Ama annem bana hep okumam gerektiğini söyledi. Haklı da. Ben de oğullarıma söylüyorum Şimdi bizim adımız nereye kadar destekler size diyorum. Siz kendinizi yükseltin. Adımızın yetişemediği yere siz yetişin diyorum. Ben il dışında okudum üniversiteyi, annem benimle geldi. Evini düzenini bıraktı benimle okudu resmen. Sona döndük toprağımıza ve burada çalışıyorum."

Görüşmeler sırasında eşraf aileler için eğitime verdikleri önem dikkat çekicidir. Özellikle sahip oldukları sermayelerden kültürel sermaye açısından kendilerini her kuşakta geliştirmeleri gerektiği vurgusu bizim için belirleyici olmuştur. Katılımcı D1 kızının yükseköğrenim seviyesinde eğitim alması gerektiğini şöyle ifade etmiştir.

"Ben çalışan bir kadındım. Ailemin belli bir varlığı vardı ama çalıştım. Kızım okusun diye çalıştım. Ona örnek olmak istedim. Okumasını söyledim o da dinledi beni okudu bak şimdi ailemizin adını dükkânında yaşıyor. Okumayan bir şey vermiyorlar artık..."

1943 doğumlu katılımcı H1 ailesinin desteği ile üniversite eğitimi almış olduğunu ifade etmiştir. Bu konuda ailesinin kendisini dönem şartlarını gözetmeksizin okutmak için çabaladığını ve kendisinin de başarılı bir şekilde yükseköğrenim mezunu olduğunu dile getirmiştir. 1985 doğumlu kızı içinde ailesinden aldığı eğitim bilincinin etkisi ile yükseköğrenimle yetinmediğini ve eğitimini devam ettirmesi için elinden geleni yaptığını şöyle aktarmıştır:

"Benim zamanım zor zamanlardır. Üniversite okumak zordu. Her yerde yoktu zaten okullar belli yerlerde olurdu. Ticaretle uğraştığımız için bu alanda eğitim aldım. Çocuklarımın da eğitim alması içinden elimden geleni yaptım. Söz ettiğim maddi imkânlar değil. Çocukların okuması gerektiğini anlattım onlara.

Üniversite mezunu herkes oluyor daha iyi yerlere gelmeleri gerekli bizi geçmeleri lazım. Çocukların çoğu il dışında okudu. İyi üniversitelerden eğitim aldılar... Doktora mezunu kızım (katılımcı H2). Üniversitede hoca burada.”

Görüşmeler sırasında Katılımcı H2 yukarıda aktarılan babasının sözlerine şöyle eklemeler yapmıştır:

“Babam eğitim konusunda çok hassastır. Kendi üniversite mezunu, kendi işimizi yapıyor... Ama her zaman okumamız gerektiğini söyledi. Belli bir adımız var, bu çevrede herkes bilir bizi. İşte esas bu yüzden okumamız gerektiğini söyledi babam. Bize yakışanı yapmak için. Evden uzakta yaptım doktoramı ailem hep destekledi.”

Eşraf ailelerin eğitim konusundaki tavrı genel olarak sahip oldukları sermayeler açısından kültürel sermaye birikimlerinin taşıdığı önemi göstermektedir. İşleri hazır olsa da, sabit bir ekonomik sermayeye sahip olsalar bile eğitim konusunda birikimlerini artırmak için derin bir çaba göstermektedirler. Görüşme yapılan eşraf ailelerin en az üç kuşaktır bu topraklarda yaşıyor olmalarından kaynaklı, kimi zaman ticaretten, kimi zaman tarımdan ya da bazı durumlarda kültürel birikimden gelen bir servetleri her zaman vardır. Sahip oldukları bu servet onları kuşaklar boyu taşımakta en büyük destekleri olmuştur. Ayrıca bu sahip oldukları sermaye sayesinde bilinirliklerini ve tanınırlıklarını korumak adına bilinçli ya da bilinçsiz tercihler yaparak bazı ayırt etme stratejileri kullanmaktadırlar. Eğitim de bu anlamda önemli bir strateji olarak görülmektedir. Eşraf aileler aldıkları eğitim sonrasında uzun yıllardır ailelerinin varlık sürdürdükleri topraklara dönerek hayatlarını burada kurmaktadırlar. Katılımcı I2 yurt dışında aldığı yüksek lisans eğitim sonrasında Manisa ya dönüşünü şu sözlerle açıklamaktadır.

“Üniversiteyi okudum, sonra baktım herkes üniversite mezunu. Ailemle konuştuk yurt dışında git oku dediler. Sonuçta işim hazır, geleceğim belli ama bizim bir namımız var buna uygun olarak kendimizi geliştirmemi gerekli. Bende topladım valizi gittim. Yaptım yüksek lisansımı döndüm yerime yurduma. Bir farkımız oldu kalabalıktan anlayacağın (gülüyor...).”

Sahip oldukları statüye oldukça önem veren eşraf için eğitim ile kazandıkları kültürel sermaye birikimi oldukça önemlidir. Eşraf aileler statü konularını korumak ve sürdürmek için eğitim alanında özellikle takip eden kuşakların gelişini desteklemek için yoğun bir çaba göstermektedirler. Çünkü toplumsal ortamda hayat bulan insan için en önemli oluşumların başında yer alan kültür, en temelde yaşam tarzı olarak görülebilir ve bu bakımdan toplumsal

varlık olan insanın kimliğine bakış açısını, yaşam tarzını ele verecek kavramların başında eğitim ve kültür gelmektedir (Alver, 2018, s. 157).

Sonuç

Toplumsal anlamda bir statü grubu olarak ele alınan eşraf kavramı sözü geçen, kentin tanınan kişileri için kullanılmaktadır. Eşraf için statülerinin korunması ve sürdürülmesi oldukça önemlidir. Sahip oldukları farklı tür sermayeler ile statülerini sürdürmek için ellerinden geleni yapmaya çalışmaktadırlar. Ekonomik anlamda birikime sahip olan eşraf aileler için kültürel sermaye özellikle eğitim üzerinden geliştirebilecekleri bir birikimdir. Bu anlamda eşraf aileler eğitim konusunda takip eden kuşakların kendilerinden daha ileride olmaları konusunda gerekli özveriye göstermektedirler.

Kültürel sermayenin en güçlü ayaklarından biri olan eğitim eşraf aileler için statü konumlarını edinme ve devamlılığını sağlamak açısından önemli bir adımdır. Yapılan çalışmada eğitiminin statü konumunun devamlılığı ve tekrar inşası açısından taşıdığı değer üzerine bir kurgu oluşturulmuştur. Eşraf aileler ile yapılan görüşmeler sırasında birinci kuşak ve ikinci kuşak arasındaki eğitim seviyesi açısından farkın geniş olması eğitim konusuna verilen kıymeti göstermek açısından oldukça belirleyicidir.

Birinci kuşak katılımcılar kendi yetiştikleri dönem gözetildiğinde yeterli bir eğitim aldıklarını ya da eğitime verilen kıymetin çok fazla olmadığını bu sebeple aldıkları eğitimin dönem şartları gözetildiğinde geçerli bir kültürel sermaye sağladığını dile getirmektedir. Ancak ikinci kuşağı yetiştirme aşamasına gelindiğinde birinci kuşak için kültürel sermayenin eğitim üzerinden yükselişe geçtiği gözlenmektedir. Toplumsal değişimlerin etkisiyle eğitim eşraf aileler için belirleyici bir statü konumu göstergesi olarak ele alınmaya başlanmıştır. Bu sebeple birinci kuşak eşraf aile üyeleri ikinci kuşağın eğitimi konusunda hassasiyet göstermiş ve kendilerinden çok daha yüksek seviyelerde eğitim almaları için fırsat sunmuşlardır. İnsan bir kültür ortamında geliştikçe katkı sağladığı her noktada söz konusu bu yapıyı dönüştürmeye ve o yapıya yeni unsurlar eklemeye girişmektedir (Alver, 2018, s.157).

Birinci kuşak eşraf aile üyelerinden pek çoğu ilkökul düzeyinde eğitim almış olmalarına rağmen kendilerinden sonraki kuşağın üniversite eğitimi alması için onları yüreklendirmişler hatta zorlamışlardır. Öyle ki lise mezunu birinci kuşak katılımcı, oğlunun özellikle yurt dışında yüksek lisans yapması için elinden geleni yapmıştır. Bir diğer birinci kuşak katılımcı da kendi üniversite mezunu olmasına karşın bu seviye eğitimi yeterli görmemiş ve kızının doktora yapması için elinden geleni yapmıştır.

Eşraf aileler için sahip oldukları ekonomik sermayenin statü konumlarında belli oranda bir etkisi olduğunu düşünmeleri ile özellikle kültürel sermaye açısından statü konumlarını koruma ve sürdürme eğilimi ön plana çıkmıştır. Kültürel sermayenin görece daha belirli yükseltilebileceği bir alan olarak eğitim bu anlamda eşraf aileler için oldukça önemli bir araç olmuştur.

KAYNAKÇA

- Alver, K. (2018). Siyasal Eylem Alanı Olarak Kültür. Köksal Alver ve Necmettin Doğan (Eds.) *Kültür Sosyolojisi* içinde (s. 157- 169). İstanbul: Çizgi Kitapevi.
- Balkan, E. & Rutz, H. (2016). *Sınıfın Yeniden Üretimi*. İstanbul: H2O Kitap.
- Bourdieu, P. (1986). The Forms of Capital, in: Richardson, J. (Eds.) *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. Westport: CT: Greenwood Press.
- Bourdieu, P. (1989). *Distinction a Social Critique of The Judgement of Taste*. London: Routledge.
- Bourdieu, P. (2000). *Pascalian Meditations*. California: Stanford University Press.
- Çeğin, G., Göker, E., Arlı, A., & Tatlıcan, Ü. (2010) *Ocak ve Zanaat: Pierre Bourdieu Derlemesi*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Eren, Ö. İ. (2017). *Mahalle Yeni Bir Paradigma Mümkün mü?*. İstanbul, Tuti Kitap.
- Ritzer, G. (2004). *Classical Sociological Theory*. Boston: McGraw-Hill.
- Scott, J. (1996). *Stratification and Power: Structures of Class, Status and Command*. Cambridge: Polity Press.
- Türk Dil Kurumu. (2005). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Weber, M. (1978). *Economy and Society: An Outline Of Interpretive Sociology*. Berkley: University of California Press.
- Weber, M. (1991). *From Max Weber: Essays in Sociology*. London: Routledge.
- Yanıklar, C. (2010). Kültürel Sermaye, Eğitim ve Toplumsal Tabakalaşma: Pierre Bourdieu'nün Yeniden Üretim Kuramına Eleştirel Bir Bakış, *Sosyoloji Dergisi*. Sayı:22, 121-138. İzmir: Ege Üniversitesi Yayını.

